

впроваджують, і для кого воно впроваджується, вбачають у цьому особистісний сенс. Якщо ні викладач, ні студент не відчують, що ця система контролю дає їм певні додаткові блага, то марно сподіватись на успіх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коменский Я.А. Великая дидактика // Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения. – М., 1969. Т.2. – 552 с.
2. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта. – М.: Знание, 1989. – 80с.
3. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежной педагогике. – М.: Арена, 1994. – С.15-17.

Аннотация

В.И.Шахов, Н.В.Калашник

Рейтинговая технология контроля как средство усовершенствования обучения в вузе

В статье рассмотрена проблема усовершенствования обучения в вузе посредством внедрения эффективных технологий контроля.

Ключевые слова: технологии обучения, реорганизация, тестирование, рейтинговая технология.

Summary

V.I.Shakhov, N.V.Kalashnik

The Raiting Technology of Control as a Remedy for Improvement of Higher Education

The problem of improvement of education in the higher educational institution by means of introduction of effective technologies of control is examined in the article.

Key-words: technology of teaching, reorganization, testing, raiting technology.

Дата надходження статті

„18” вересня 2007 р.

УДК 37.012+910.1 (045)

І.М.ШОРОБУРА,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УРОКУ ГЕОГРАФІЇ У 80-90-І РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

В статті розглядаються питання удосконалення уроку географії в шкільній географічній освіті у 80-90-і роки ХХ століття. Аналізується побудова географічних курсів в школі. Розглядаються проблеми шкільної географічної освіти цього періоду та можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: урок географії, методи навчання, шкільна географічна освіта, географічні курси.

Постановка проблеми в загальному вигляді... У середині 80-х років методика географії акцентує на подальшому вдосконаленні уроку – основної форми організації навчання в школі. Основними вимогами до уроку географії в ці роки були: висока науковість, тобто відповідність змісту уроку рівню географічної науки, використання методів, прийомів, засобів навчання, що їх застосовував учитель, – досягненням педагогічної теорії.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Українські вчені розглядають питання удосконалення змісту та методики викладання шкільної географічної освіти, зокрема, Н.В.Бірюкова, О.Т.Діброва, С.Г.Коберник, Л.І.Круглик, В.Ю.Пестушко, В.Я.Плахута, М.М.Паламарчук, С.М.Пальчевський, Л.В.Тименко, В.Я.Сасихов, А.Й.Сиротенко, Б.А.Чернов, О.І.Шаблій, Е.І.Шипович; є дослідження Я.І.Жупанського, С.Г.Коберника, В.П.Корнеева, А.Й.Сиротенка та ін. щодо особливостей розвитку шкільної географічної освіти в 80–90-і роки.

Формулювання цілей статті... Мета статті – проаналізувати проблеми вдосконалення уроку, систему методів навчання географії, що склалися у 80–90-і роки ХХ століття.

Виклад основного матеріалу... Цей період характеризувався активізацією спроб вчителів і методистів урізноманітнити урок. Характерними були такі публікації в журналах, як „Шляхи вдосконалення організації навчання географії” (Н.Сгорова, 1987.), „Рекомендації до проведення

уроку-заліку” (Е.Льченко, 1988), „Групові форми роботи на уроках географії” (О.Уступ, 1988) „Рольові ігри на уроках географії в 5 класі” (А.Капанін, А.Бондарев, 1989), „Лекційні і семінарські заняття в 10 класі” (А.Шатних, 1990), „Методика проведення прес-конференцій” (І.Савельєв, 1990) та ін.

Спробу узагальнення цих нових підходів до уроку зробила методист Т.Герасимова у статті „Вимоги до сучасного уроку географії” (1991), де, зокрема, зазначається, що в практиці вчителів наприкінці 80-х років ще спостерігався вплив традиційних підходів до організації уроку, переважала описовість у викладанні, а це призводило до відтворювальної діяльності учнів. Автор націлювала вчителів на те, щоб на уроках розвивати розумові здібності учнів, готувати їх до активної участі в сучасному житті. У зв'язку з цим вона пропонувала три основні вимоги до уроку географії: урок повинен розглядатися як частина системи уроків з теми (розділу), курсу; урок – це відносно завершена частина навчального процесу за темою (розділом); урок повинен бути організований з найбільш раціональним використанням зусиль і часу учнів і вчителя.

Можливості реалізації цих вимог описувались автором з відповідними прикладами, підкреслювалося значення тематичного планування уроків географії [2, 3-7].

В інших статтях з проблеми уроку кінця 80-х в центрі уваги організація і управління пізнавальною діяльністю учнів, серед вимог до уроку названі: чітке, конкретне формулювання мети уроку – освітньої, виховної, розвивальної – і оцінка уроку з урахуванням досягнення поставленої мети; висунення мети або завдань уроку перед учнями, що допомагає їм зосередити увагу на головному, усвідомити хід уроку, логічний зв'язок його окремих етапів і в кінцевому рахунку підвищує ефективність оволодіння навчальним матеріалом; раціональне поєднання теоретичної і практичної діяльності учнів; використання рівнів засвоєння знань і вмінь як критеріїв організації пізнавальної діяльності учнів; поділ навчального матеріалу на смислові частини і постановка пізнавальних завдань перед кожною такою частиною; співвідношення в пізнавальній діяльності учнів репродуктивних і творчих елементів є головним показником якості уроку географії.

У 1989 і 1990 роках вийшли нові методичні посібники з навчання окремих курсів географії: В.Сухова (8 клас), В.Коринської (7 клас) [4] і А.Даринського (9 клас) [3], Є.Шиповича „Методика викладання географії” [7], в яких автори висвітлювали форми навчання (колективна, групова, індивідуальна) і зверталися до проблеми уроку. Спільним у цих посібниках було те, що перед кожним уроком авторами були сформульовані навчально-виховні завдання. В описах уроків розкривалися методичні шляхи досягнення цілей, називалися опорні знання, міжпредметні зв'язки. Показувався двосторонній зв'язок – діяльності вчителя і учня – на різних рівнях засвоєння знань. У методичних розробках автори пропонували на уроках відводити більше часу вивченню нового матеріалу, широко використовуючи самостійну роботу. Наголошувалося, що поряд з перебудовою уроку і широким застосуванням проблемного навчання великого значення набувають вибір оптимального поєднання в межах уроку різних форм організації навчальної діяльності учнів [3; 4; 7].

Наприкінці 80-х років остаточно склалась система методів навчання географії, яка збагатилась новими підходами. Аналіз методичної літератури та її узагальнення дозволили нам скласти систематизоване уявлення з цього питання. Така систематизація, на нашу думку, є досить цінною, оскільки і сьогодні ці підходи є важливими для інструментарію сучасного вчителя географії [4; 6; 7].

Залежно від походження інформації, розрізняють: словесні, наочні і практичні методи; залежно від мети – методи здобуття нових знань, метод формування умінь і навичок, метод застосування знань на практиці, методи творчої діяльності, методи закріплення знань, умінь і навичок, методи перевірки і оцінювання знань, умінь і навичок.

Досить розгалуженою є класифікація методів навчання за особливостями навчально-пізнавальної діяльності учнів, яку складають:

- пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний) метод: викладач організує сприймання та усвідомлення учнями інформації, а учні здійснюють сприймання (рецепцію), осмислення і запам'ятовування її;
- репродуктивний: викладач дає завдання, у процесі виконання якого учні здобувають уміння застосовувати знання за зразком;
- проблемного виконання: викладач формулює проблему і вирішує її, учні стежать за ходом творчого пошуку (учням подається своєрідний еталон творчого мислення);
- частково-пошуковий (евристичний): викладач формулює проблему, поетапно вирішення якої здійснюють учні під його керівництвом (при цьому відбувається поєднання репродуктивної та творчої діяльності учнів);
- дослідницький: викладач ставить перед учнями проблему, і ті вирішують її самостійно,

висуваючи ідеї, перевіряючи їх, підбираючи для цього необхідні джерела інформації, прилади, матеріали тощо.

Залежно від особливостей викладання та учіння, в яких поєднуються методи викладання (діяльність викладача) з відповідними методами учіння (діяльність учнів):

- інформаційно-повідомляючий метод викладання і виконавчий метод учіння. Передбачає викладання навчального матеріалу без докладного пояснення, узагальнення й систематизації;

- пояснювальний метод викладання і репродуктивний метод учіння. Викладач не тільки повідомляє певні факти, але й пояснює їх, домагаючись осмислення, засвоєння учнями (учні засвоюють матеріал на рівні розуміння запам'ятовування);

- інструктивно-практичний метод викладання і продуктивно-практичний метод учіння. Викладач інструктує учнів словесними, наочними або практичними способами, як виконувати певні практичні дії; учні за допомогою вправ відшліфовують різні уміння і навички;

- пояснювально-спонукальний метод викладання і частково-пошуковий метод учіння. Викладач частину навчального матеріалу подає в готовому вигляді, іншу частину – через проблемні завдання; учні засвоюють навчальний матеріал як за допомогою репродуктивного, так і творчого, дослідницького методу;

- спонукальний метод навчання і пошуковий метод учіння. Викладач ставить перед учнями проблемні питання і завдання, організовуючи їх самостійну діяльність; учні самостійно здобувають і засвоюють нові знання в основному без допомоги вчителя.

Словесні методи широко використовують при викладанні географії. Залежно від дидактичної мети розрізняють три типи бесід: відтворюючу, систематизуючу, евристичну. Відтворююча (контрольно-перевіряюча) бесіда призначена для закріплення в пам'яті учнів вивченого матеріалу і перевірки ступеня його засвоєння. Мета систематизуючої бесіди – узагальнення і систематизація знань. Проводиться вона на завершальних етапах вивчення теми чи розділу, на уроках узагальнення і систематизації знань. Логіка її побудови заснована на ретроспективному аналізі (ретроспекція – встановлення зв'язків між новими результатами і раніше зробленими висновками). Мета евристичної бесіди – розвиток творчого мислення учнів. Для досягнення дидактичної мети викладачеві необхідно, завдяки актуалізації опорних знань учнів, створити відповідну базу для неї.

Головне завдання пояснення на уроці географії – розкриття причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей розвитку природи, суспільства, людського мислення. Оскільки матеріал можна пояснювати різними логічними шляхами або способами міркування, пояснення може бути індуктивним, дедуктивним, традуктивним [5, 45].

У навчанні дедуктивні методи зводяться спершу до вивчення загальних положень (законів, правил, формул та ін.), а потім – часткових випадків або виявів загального положення. Такий підхід поширюється на вивчення багатьох географічних тем. Індуктивні та дедуктивні методи використовують не тільки як засоби пояснення в межах одного уроку, вони можуть бути логічною формою пояснення тем і цілих розділів, що охоплюють декілька уроків. Оскільки дедуктивні методи сприяють розвитку аналітичних особливостей мислення, а індуктивні – синтетичних, слід в шкільній географічній освіті однаковою мірою використовувати обидва.

Розповідь – образний, динамічний, емоційний виклад інформації про різні явища і події, який систематично використовується на уроках географії. Характеризується незначною тривалістю (10-12 хв.), доступною формою викладу. Вчитель може використовувати цитати, резюмування, наочні засоби, яскраві географічні приклади, порівняння.

За особливостями проникнення в явища дійсності розповіді бувають: художні, наукові, науково-популярні, описові.

У старших класах при вивченні географії можуть використовуватися і лекції. За призначенням лекції поділяють на: вступні (дають загальне уявлення про завдання, зміст дисципліни, розкривають структуру і логіку розвитку географії, сприяють розвитку в учнів інтересу до предмета з метою його творчого засвоєння); тематичні (присвячують розкриттю конкретних тем програми); оглядові (головне завдання полягає у сприянні належного взаємозв'язку і наступності між теоретичними знаннями і практичними вміннями та навичками учнів; настанови, які читають учні перед іспитами (установча), виконанням практичних, творчих, самостійних робіт); заключні (підбивають підсумки вивченого матеріалу через виділення вузлових питань, зосередження уваги на практичному значенні здобутих знань; стимулюють інтерес учнів до вивчення дисципліни).

Самостійна робота учнів з підручником – один з найважливіших методів набуття систематичних, міцних і ґрунтовних знань з географії. Вона більше, ніж будь-які інші методи, залежить від вікових особливостей дітей та рівня їхнього розвитку.

Самостійна робота проводиться при вивченні нового матеріалу:

– попереднє ознайомлення з темою наступного уроку географії для відновлення в пам'яті раніше засвоєних знань, на які буде спиратись вивчення нового матеріалу, або ознайомлення з питаннями, які вивчатимуться на уроці;

– самостійне вивчення окремих питань з географії;

– виконання завдань учителя: складання простих і розгорнутих планів, порівняльних характеристик країн, регіонів тощо;

– читання науково-популярної літератури, географічних довідників та ін.;

– підготовка повідомлень, рефератів, доповідей з окремих питань теми.

Під час закріплення матеріалу:

– читання і складання простих або розгорнутих планів (логічно послідовних заголовків з окремих параграфів чи розділів підручника);

– читання підручника і підготовка відповідей за планом викладу нового матеріалу вчителем;

– підготовка відповідей і розгорнутих виступів за спеціальним завданням учителя;

– виконання практичних завдань і вправ за підручником та навчальним посібником [1, 56].

Під час узагальнюючого повторення застосовуються такі методи, як повторення важливих частин і розділів підручника; конспектування узагальнюючих розділів підручника; підготовка відповідей за основними питаннями вивченого матеріалу; складання порівняльних фізикогеографічних та економікогеографічних характеристик, схем, таблиць; підготовка доповідей, рефератів.

Основним джерелом інформації при застосуванні цих методів є слово вчителя. Від точності, яскравості, емоційності, забарвленості його мови, міміки, жестів залежить ефективність сприймання.

Словесні методи навчання використовують у поєднанні з наочними методами.

До наочних методів навчання належать: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.

Метод ілюстрування – оснащення ілюстраціями статичної (нерухомої) наочності, плакатів, малюнків, картин, карт, схем та ін.

Метод демонстрування – показ рухомих засобів наочності, приладів, дослідів, технічних установок, який широко застосовується на уроці географії. Можливий показ учням різноманітних наочних об'єктів – реальних предметів (безпосередня наочність) та їх зображень (опосередкована наочність).

Особлива увага на уроках географії приділяється спостереженню. Учень стає експериментатором, він аналізує процес, втручається в нього, змінює, щоб краще його пізнати. Спостереження і досліди в навчальному процесі можуть виконувати демонстраційно-ілюстративну (засіб закріплення раніше засвоєних знань, навичок та умінь) і дослідницьку (засіб здобуття нових знань) функції.

Самостійні спостереження і досліди, які бувають короточасними і тривалими, фронтальними й індивідуальними, учні можуть проводити на уроках і поза ними, у процесі гурткової роботи або дома за завданням учителя. Тривалі спостереження вимагають систематичної фіксації фактів і висновків у щоденниках спостережень. Організація спостережень і дослідів передбачає такі основні етапи: вступний інструктаж учителя; вивчення або повторення раніше засвоєних знань, необхідних для проведення роботи; самостійні спостереження і досліди; висновки учнів; висновки вчителя (найчастіше у формі бесіди); колективні теоретичні узагальнення та оцінювання виконаної роботи.

Практичні методи навчання використовують для безпосереднього пізнання дійсності, поглиблення знань, формування вмінь і навичок. До них належать: вправи, лабораторні, практичні, графічні й дослідні роботи.

Зміст і прийоми виконання практичних робіт зумовлюються специфікою географії предмета. До них учитель вдається перед поясненням нового матеріалу (для актуалізації опорних знань та умінь), у процесі розповіді (для ілюстрування теоретичних положень) або після вивчення матеріалу (з метою узагальнення і систематизації комплексного застосування знань).

Етапи проведення практичних робіт: пояснення вчителя (теоретичне осмислення матеріалу), показ (інструктаж), проба (2-3 учні виконують роботу, решта спостерігає), виконання роботи (кожен учень самостійно виконує роботу), контроль (приймання та оцінювання роботи).

Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності, спрямовані на формування позитивних мотивів учіння, що стимулюють пізнавальну активність і сприяють збагаченню учнів навчальною інформацією. Їх поділяють на дві групи.

Пізнавальний інтерес на початковій стадії формується під впливом емоційних чинників. Для створення емоційної ситуації важливими є вдало дібрані приклади з літератури, художніх фільмів, особистих переживань учителя. Яскравість розповіді, пафос збуджують зацікавленість учнів, як до

окремих питань теми, так і до географічного матеріалу загалом. Найпоширенішими серед методів даної групи є:

1. Метод створення ситуації новизни навчального матеріалу. Передбачає окреслення нових знань у процесі викладання, створення атмосфери морального задоволення від інтелектуальної праці. Відчуття збагачення знаннями спонукає учнів до самовдосконалення.

2. Метод опори на життєвий досвід учнів. Полягає у використанні вчителем у навчальному процесі життєвого досвіду учнів (факти, явища, які вони спостерігали в житті, навколишньому середовищі або в яких самі брали участь) як опори при вивченні нового матеріалу. Це викликає в учнів інтерес, бажання пізнати сутність спостережуваних явищ.

3. Метод пізнавальних ігор. Сприяє створенню емоційно-піднесеної атмосфери, засвоєнню матеріалу за допомогою емоційно насиченої форми його відтворення. Пізнавальні ігри (ділові, рольові, ситуативні) моделюють життєві ситуації, стосунки людей, взаємодію речей, явищ.

4. Метод створення відчуття успіху в навчанні. Постійне відчуття учнем успіху в навчанні зміцнює впевненість у власних силах, пробуджує почуття гідності, бажання вчитися.

Диспут базується на обміні думками між учнями, вчителями й учнями. Це вчить їх мислити самостійно, сприяє розвитку аналітичних навичок. Навчає мислити самостійно, розвиває здатність до виваженої аргументації та поважання думки інших. Розрізняють види дискусій: дискусія між учнями класу або групою учнів, що виникає під час вирішення певної проблеми; дискусія, спрямована на формування моральних та ідейних переконань; дискусія, метою якої є обґрунтування наукових положень, що вимагають попередньої підготовки учнів за першоджерелами [3, 76].

Методи контролю забезпечують одержання зворотної інформації про зміст, характер і досягнення у навчально-пізнавальній діяльності учнів та про ефективність праці вчителя.

Залежно від форми контрольних завдань (проходження інформації між викладачем і учнями) перевірка може бути усною, письмовою, графічною і практичною.

Метод усного опитування на уроці географії є найпоширенішим і найбільш ефективним. Полягає у з'ясуванні рівня знань учня завдяки прямому контакту з ним під час перевіркової бесіди. Особливістю письмової контрольної роботи, порівняно з усною перевіркою, є глибина відповідей на запитання і виконання практичних дій, більша тривалість її проведення і підбиття підсумків.

Особлива увага звертається на проблемне навчання географії. Основними елементами проблемного навчання є створення проблемних ситуацій і вирішення проблем. Проблема ситуація означає, що у процесі діяльності людина зустрілася з чимось незрозумілим, невідомим. Таким чином, головний елемент проблемної ситуації – невідоме, нове, те, що має бути відкрито для правильного виконання необхідної дії.

У навчальному процесі проблема може бути виражена у формі проблемного запитання чи завдання. І проблемне завдання, і проблемне запитання має спільну характеристику: в їх змісті закладені потенційні можливості для виникнення проблемних ситуацій у процесі виконання.

Процес виконання проблемних завдань і вирішення проблемних питань є найбільш складним у теорії проблемного навчання. В.А.Щенев подає способи вирішення пізнавальних запитань: знаходження причинно-наслідкових зв'язків, групування фактів, порівняння, узагальнення. Проте поняття "пізнавальне запитання" набагато ширше, ніж поняття "проблемне питання". Як правило, будь-яке проблемне питання є пізнавальним, але не всі пізнавальні питання є проблемним. Пізнавальне питання можна вважати проблемним, якщо на його основі учителем на уроці буде створена проблемна ситуація, вирішення якої приведе учнів до отримання нових знань.

У вирішенні проблеми учнями можна виокремити наступні етапи: усвідомлення проблеми, з'ясування протиріччя; формулювання гіпотези, зважаючи на ті чи інші умови; доведення гіпотези; загальний висновок [9, 30].

Для вирішення проблеми учні використовують такі прийоми навчальної діяльності, як знаходження розриву у зв'язках, висунення гіпотези, застосування загального положення гіпотези до окремих прикладів, встановлення комплексу причинно-наслідкових зв'язків. Поступове оволодіння учнями цими прийомами веде до формування умінь вирішувати проблеми.

Для полегшення засвоєння учнями логіки вирішення проблемних запитань доцільно запропонувати їм наступну пам'ятку:

1 етап. Вирішення проблеми. Усвідомлення проблеми, з'ясування протиріччя. На цьому етапі необхідно виконати наступні дії: уважно прочитати запитання; знайти умову і вимоги запитання; визначити, що дано в умові і що треба знайти; пригадати, що знаєте про цей об'єкт чи явище, які причинно-наслідкові зв'язки його пояснюють; співставити раніше отримані знання і нову інформацію; виявити на основі такого співставлення протиріччя, приховане у запитанні.

2 етап. Формулювання гіпотези. На цьому етапі необхідно висловити припущення щодо причин виникнення явища чи об'єкта, сформулювати гіпотезу.

3 етап. Доведення гіпотези. На цьому етапі треба поставити нове запитання; виходячи з припущень, вказаних у гіпотезі, відповісти на нього і, по можливості, перевірити свою відповідь.

4 етап. Загальний висновок. На цьому етапі необхідно виконати наступні дії: відповісти на запитання:

- Які нові знання ви отримали?

- Що нового дізналися про причинно-наслідкові зв'язки, які пояснюють виникнення цього явища чи об'єкта? [9, 89].

Оволодіння досвідом творчої діяльності відбувається у процесі виконання учнями проблемних завдань, побудованих на змісті програмового матеріалу. Для досягнення реальних результатів навчання необхідна система таких завдань. У дидактиці існують різні підходи до побудови системи проблемних завдань. У методиці навчання географії застосовується підхід І.Я.Лернера. Як основа для побудови системи проблемних завдань, прийняті, по-перше, її методи дослідження, що дозволяють найповніше відобразити у навчанні зміст навчального предмета; по-друге, провідні ідеї географічної науки, її теорія і проблеми, адаптовані до умов середньої школи.

Система проблемних завдань, розроблена з урахування вищезазначених умов під керівництвом Л.Панчешнікової, отримала широку апробацію у методиці навчання географії і в практиці роботи школи [8, 3-7].

У теорії проблемного навчання з'явилися поняття "традиційного" і "реального" проблемного навчання. Традиційне проблемне навчання передбачає вирішення проблем, запозичених із науки і адаптованих до можливостей учнів.

Реальна проблема має дві ознаки: вона є особистісно значимою для учнів і вимагає від школярів збору необхідної інформації, пошуку шляхів її реалізації і, що є особливо важливим, дій відповідно до знайденого рішення.

Функції вчителя полягають у тому, щоб координувати роботу учнів. У випадку виникнення труднощів учителю рекомендується поставити навідні питання, дати додаткові завдання. Вирішення реальних проблем у свою чергу пов'язане із реалізацією екологічного підходу до навчання [9, 90].

Висновки... Послаблення ідеологічної диктатури в українському суспільстві наприкінці 80-х років, процеси демократизації і гласності стимулювали розвиток шкільної географічної освіти. Цей момент розвитку суспільства диктував необхідність переходу до виховання нового типу особистості, здатної критично мислити, швидко і адекватно реагувати на життєві ситуації, що впливало на удосконалення уроку географії. З методичної точки зору така мета обумовлювала необхідність розвитку географічної свідомості та мислення учнів і стала однією з провідних методичних проблем цього періоду. Ці питання жваво обговорювалися на сторінках педагогічної преси та в педагогічних колективах.

Отже, проблем у 80-і-90-і роки було багато, проте питання подальшого вдосконалення уроку географії вчителі прагнули вирішити позитивно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бабанский Ю.К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе. – М.: Просвещение, 1985. – 208 с.
2. Герасимова Т.П. Вимоги до сучасного уроку // Географія в школі. – 1991. – С.3–7.
3. Даринский А.В. Методика преподавания географии. – М.: „Просвещение”, 1966. – 175 с.
4. Коринська В.А, Щеньов В.А, Душина І.В. Географія материків та океанів. Підруч. для 7 кл. – К.: Рад.школи, 1990. – 318 с.
5. Краевский В.В., Лернер И.Я. Дидактические основания определения содержания учебника // Проблемы школьного учебника. Вып. 8. Об конструировании учебника. – М.: Просвещение, 1980. – С. 34–49.
6. Методика обучения географии в средней школе / Под ред. А.Е. Бибик и др., изд. 2-е. – М.: Просвещение, 1984. – 384 с.
7. Методика викладання з географії. Посібник для вчителів / За ред. Є.В.Шипович. – К.: Вища школа, 1981. – 192 с.
8. Панчешникова Л.М. Проблеми сучасного уроку географії // Географія в школі. – 1985. – № 4. – С.3–7.
9. Понурова Г.А. Проблемный подход в обучении географии в средней школе. – М.: Просвещение, 1991. – 192 с.

Аннотація
И.М.Шоробура

Проблеми удосконалення уроку географії в 80-90-е годы XX столетия

В статье рассматриваются вопросы совершенствования урока географии в школьном географическом образовании в 80-90-е годы XX столетия. Анализируется построение географических курсов

в школі. Рассматриваются проблемы школьного географического образования этого периода и возможные пути их решения.

Ключевые слова: урок географии, методы обучения, школьное географическое образование, географические курсы.

Summary
I.M.Shorobura

The Problems of Improvement of Geography Lesson in 80-90-s of the 20th Century

The questions of improvement of geography lesson in school geographical education in 80-90-s of the 20th century are regarded in the article. The problems of school geographical education and possible ways of solving them are analyzed in the article.

Key-words: geography lesson, methods of teaching, school geographical education, geography courses.

Дата надходження статті

„14” листопада 2007 р.

УДК 371.314

І.П.ЯЦУК,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ КОЛЕКТИВ ЯК ФОРМА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦІЛІСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

В даній статті зроблено спробу розглянути становлення майбутнього педагога в умовах навчально-виховного колективу, який розглядається автором як форма функціонування цілісного педагогічного процесу у вищій школі.

Ключові слова: колектив, вища школа, навчально-виховний процес, майбутні педагоги.

Постановка проблеми в загальному вигляді... У сучасному українському суспільстві чималої уваги надається професійній компетентності, вихованості вчителя початкових класів, сформованості його загальнолюдської та педагогічної культури. Визначальним у цих процесах є період здобуття освіти, набуття практичних умінь та навичок, виховання майбутнього педагога в умовах вищого педагогічного навчального закладу. Саме в цей період гостро відчутні впливи численних факторів, об'єктивних та суб'єктивних, природних та суспільних, внутрішніх та зовнішніх, незалежних та залежних від волі, свідомості людей, діючих організовано або стихійно.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Надзвичайно великий вплив в цей період має навчально-виховний колектив вищого педагогічного закладу, сформованість якого визначає цілісність, послідовність та результативність діяльності вищого педагогічного закладу. Проблемі формування колективу присвячено дослідження науковців як минулого, так і сучасності: І.Беха, О.Глузмана, А.Макаренка, В.Радула, В.Сухомлинського, К.Ушинського, М.Фіцули, С.Харченко та ін.

Формулювання цілей статті... Однак, незважаючи на широке відображення проблеми в спеціальній літературі, такий аспект як становлення майбутнього педагога в умовах навчально-виховного колективу та успішного функціонування цілісного педагогічного процесу в наш час потребує додаткової уваги. Саме це питання і стало метою нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу... Виховання є провідною сферою діяльності не лише студента, а й людини взагалі. Бо ж, як зазначав В.О.Сухомлинський: „...освічена але не вихована людина схожа на кам'яну глибу на глиняних ногах” [5].

К.Д.Ушинський стверджував: „...мета виховання – сама людина, адже все інше в цьому світі (держава, народ, людство) існують лише для людини” [6]. Отже, визначаючи мету розвитку сучасної демократичної України, окресливши чіткі вимоги до навчально-виховного процесу у загальноосвітніх закладах, надзвичайно актуально постає проблема сучасної, інноваційної підготовки педагога, а це можливе в чітко організованому колективі, розвинутій виховній системі.

Стосовно порушеної нами проблеми надзвичайно цінним є сучасний досвід функціонування цілісного педагогічного процесу Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, де надзвичайно гостро стоять питання розвитку особистості та колективу.

Процеси розвитку особистості та колективу невід'ємно пов'язані один з одним. Розвиток особистості залежить від розвитку колективу, структури існуючих в ньому ділових та